

Ker sem omenil, da sem bil na vsaki svatbi, naj omenim, da tudi župnik ni nobene zamudil. Tudi on je z vaščani pel, ker je bil dober tenorist, in z njimi krepko pil, ker je bil dober pivec, četudi ni nikdar udaril čez mero, in ob dobrem razpoloženju tudi plesa ni zametaval — pa se je ob svetih časih s svojim precejšnjim trebuškom zavrtel s kako starikavo ženo. V plesu je bil namreč meni enak.

Tako sva se razumela s prvim mojim župnikom, ker je bil mož poštenjak in precej svobodnih nazorov.

Naj se vrnem nazaj k svoji šoli! Ko sem videl, da se da v šoli doseči uspeh tudi po krajši poti, kakor so mi jo bili pokazali na vadbah, nisem se več oziral po dolgih vijugastih potih, da pridem do smotra, ampak krenil sem jo po najkrajši poti, ki se mi je zdela primerna. Na formalne stopnje se nisem prav nič oziral, in hospitacijske zvezke sem vrgel v kot in niti dnevnika nisem pisal. Takrat tudi še ni bil uveden.

Dnevnik smatram jaz za potreben — vendar pa ne za tako potreben, da bi bil brez njega uspeh nemogoč. Ko je našel nek nadzornik učitelja brez dnevnika, je sklenil v svetem strahu roke, zavil oči proti nebu in vzdihnil: »Kaj, brez dnevnika poučujete? O, ljubi moj Bog!« — Vkljub temu pa je oni učitelj, četudi že v letih, eden najvzornjših učiteljev med nami!

Tudi jaz nisem pisal dnevnika celih 12 let, a rečem lahko, da sem imel v slabih razmerah prav dobre uspehe. In tako tudi pri Sv. Gregorju.

Namesto dnevnika pa sem vzel s seboj v šolo vselej razum in navdušenost. Tega, mladi prijatelji, vam ne sme manjkati. Razum mi je veleval, da tvarino, ki jo mislim poučevati, dobro premislim, navdušenost pa učitelja usposobi, da pridobi učence za pouk.

Smelo trdim, da je dolgočasnost največji greh učiteljev. Pri dolgočasnem človeku še odrasli zaspe, nikar otroci. Učitelj, ki stopa z ljubeznijo in živahnostjo pred učence, četudi brez dnevnika, doseže veliko več, kakor dolgočasnež z vsemi preparacijami in dnevniki. Res pa je tudi, da je sposoben za nadzornika le drugi in redkokdaj prvi.

Bog ne daj, da bi me pa v svet raztrobili napačno — kakor da smatram vse priprave odveč! Ne — ne! V letu 1897. sva menda že pričela s tovarišem Likarjem pisati dnevnik, tedaj takrat, ko še ni bil ukazano. To pa zato, ker sva spoznala, da je prav tako.

Na svoje prvo službovanje sem prišel jaz z grozno pisavo. Pisal menda nisem lepše, kakor piše kateri slabših mojih učencev. To je bila neenakomerna, zmencana pisava, da se čudim, kako sem mogel postati s tako pisavo učitelj! Pa še pazljiv nisem bil pri svojih spisih!

Pa pridem nekoč k staremu nadučitelju Arku v Sodražico in ga poprosim sveta glede matice. Prinese mi tisto, jo odpre in mi prične pojasnjevati njeno uredbo. Jaz pa sem malo poslušal, pač pa strmel v tisto skrbno, pravilno pisavo, četudi se je videlo, da jo je pisala ostarela roka. Enako skrbnost sem opazil pri Pavčiču v Velikih Laščah.

Pa me je postalo sram! »Kaj — tako stari ljudje so tako skrbni — ti pa si tak nemarnež?!« — Ne, ne — tako pa ne sme biti!« In od tistega dne sem izkušal, da sem bil pri uradni pisavi nad vse skrben — in četudi moja pisava še mnogo let ni bila pravilna, a skrbno izdelani so spisi vseh poznejših let, razen prvega.

Tako sem rad zahajal k svojim starejšim tovarišem in jih izpraševal za svet, vselej pa odprl oči in ušesa, da sem pobral in nesel domov vse, kar je bilo dobrega. Videl ali slišal sem pri njih časih tudi kaj takega, kar ni bilo dobro, vsaj po mojih mislih ne. Bil pa nisem predzren, mlečnozob kritik, ki se košati z napredkom moderne pedagogike. Ali pa sem bil — kaj vem?

Imel sem v poznejših letih večkrat priliko videti, kako je prišel mlad tovariš v našo družbo pa je na vsa usta kritikal svojega starega nadučitelja in deval vniči slednji njegov korak, svoje pedagoško vednost pa deval več kot na vrh mernika, tako da je bil skrajno neokusen.

Tovariši — svoje napake ima vsak izmed nas — eno pa imamo vsi skupno: star postane vsakdo, če le prej ne umre! Zato pa učitelju starini prizanašajmo, dokler vidimo, da se po svojih močeh trudi, da zadosti zahtevam stanu.

Kmalu boste vi na tem, mladi tovariši, da si boste izbirali službo. Kam pa si želite? V Ljubljano — ali v Kranj — ali v Rudolfovo? V Rakitno ali na Sv. Goro gotovo ne!

Veste, kam sem izbral jaz? Nikamor! Ko sem čital razpise, sem vložil dve prošnji za litjski okraj, eno za kočevski — ali me že dajo na Sv. Goro ali v Banjalo — kaj to meni mar! Kamor me denejo, tam je gotovo šola in kjer je

šola, so gotovo tudi ljudje in travniki in polje in gozdi — in tam bom jaz sam svoj gospodar!

Pa so me djali k Sv. Gregorju — in nikdar se nisem pritožil! Z zadovoljstvom sem jo ubral na Slemen, z zadovoljstvom prebil gori dve leti — res da tudi z zadovoljstvom jo mahnil v Šmartno pod Šmarno Goro, ker je bilo tu lepše. Tam sem bil na vrhu 763 m visoke gore, tu pa sem bil v znožju celo nekaj nižje gore. Pregovor pa pravi: Hribe hvali — pa v dolino se vali!

Tako storite tudi vi! Čim manj si izbirate, temprej pridete do kruha, in vsak kotiček naše Kranjske je, če ne že krasen, vsaj mičen — in najbolj zapuščen gorski je kot najbolj potreben omike!

Kamor pa vas zanese usoda, se oklenite kraja z vso ljubeznijo. Zanima vas naj vsak siromak, vsaka koliba, vsak grm! In z radostjo boste opazili, da je v vsakem okraju toliko in toliko mičnega, lepega in krasnega!

In kamor pridete, se oklenite najprvo in z vso vnemo otrok! Otroci so ključ do src odraslih, zato si pridobite najprvo njihova srca! To pa se zgodi, ako ste vsem učencem enako pravični, ako se zanimате za vse enako! Zato pa se mi zdi opravičena zahteva, da je učitelj vsaj četrte ure pred poukom že v šoli, ker takrat se z učenci lahko pomeni tudi o izvenšolskih stvareh in si pridobi igraje otroško ljubezen.

Po tem principu sem se ravnal že takoj v prvem letu svojega službovanja in reči moram, da so mi bili otroci jako vdani, in ker so mi bili vdani ti, so mi bili vdani tudi starši.

Starše sem si pa pridobival še s posebnim politiko. Je prišla mati in rekla: »Našega Mihe pa le fejš nabite, ker je tako poreden!« — »E, kaj bi ga nabijal, Miha je že fejš fant — majhno močan je sicer in živ, pa se bo že unesel!« — Pa je prišel oče: »Slišite, naš Jaka, ta je guncvet — ta jim dela skrb, kaj ne!« — »I kaj — res je nekoliko živ in nagel, pa bo že bolje!«

Pa je bilo že res — prvi bi bil zaslužil, da bi ga bil res nabil, in drugi je bil res guncvet! Pa kaj bi bil dosegel, če bi jih na one grajalne besede tožil še jaz? Nič! Dečka bi bila morda doma res tepena, a če me doslej nista ljubila, zanaprej bi me bila še sovražila. Tako pa je bilo obratno. Mati je Mihi doma povedala, da sem rekel, da je fejš fant — in oče je pravil Jaki, da ga imam rad, ker sem ga zagovarjal. Rekel mu je najbrže: »Le priden bodi Jaka, pa bo iz Tebe še kaj!« — In tako sta mi bila otroka vsaj zanaprej vdana, če mi nista bila že prej.

Previdno je postopati novincu tudi pri šolskih zadevah. Ako starejši učitelj naznani učenca, no — ta že ve, kaj dela in ne upa si že vsakdo, da ga takoj nahruli. Drugače je to pri novincu. Ta je nova metla, ki dela malo »okolstav«, pa hajd, naznani pol razreda za vsako neopravičeno zamudo. To pa ljudi razburi in nič redkega ni, če pitajo učitelja novince doma vpričo otrok s smrkovcem itd.

Saj je res treba vsako neopravičeno zamudo naznani, okrajni šolski svet, pa mora vsako zamudo v ponovnem slučaju kaznovati. Mi starejši pa vemo, da bo še mnogo Save steklo v Donavo, preden se vse to res tako zakonito izvrši.

Vrhutega je pa tudi res kruto, če je oče kaznovan že za vsako zamudo, osobito če otrok vkljub temu dobro napreduje. Zato je izkušati, da se otroci in starši pridobe na drug način za šolo.

Na svoji prvi službi sem imel prav dober obisk. Pa kako sem ga dosegel? Poklical sem mater zamujajočega otroka in ji rekel: »Poglejte, mati, zakaj ne pošiljate svoje Micke v šolo? Najboljša učenka bi bila lahko v razredu, ko bi hodila redno v šolo, tako je pa komaj zadostna! Jaz se jezim, otrok je žalosten, in vi se boste ob koncu leta kregali, da nič ne zna. Pa bi bili lahko vsi veseli — jaz, otrok in vi!« Od tistega dne je bilo boljše. Takih slučajev je bilo že v prvem letu mnogo.

In tako je bilo, da sem imel v prvem šolskem letu 6 tednov popolnoma prazno šolo, ker so bila vsa pota zasnežena. Ko pa je zapihal mogočni pomladni jug, so prišli prvi dan, ko so bila zopet prosta pota, takoj zopet vsi učenci v šolo.

In le tako je bilo mogoče, da sem imel ob koncu leta ugodne uspehe — in se nisem bal nadzornika. Kdaj pride in kdo pride — kaj je bilo to meni mar!

In res je stopil nekega dne med poukom krog 10. ure nekdo tak kot nadzornik v šolo. Priklonil se mi je molče in stopil molče k peči. Nisem ga še nikdar videl in ne vedel njegovega imena. Pa ga tudi vprašal nisem. Kakor on molče, tako molče sem se priklonil jaz njemu.

Videl sem le, da je duhovnik in kot tak je gotovo nadzornik, ker drugače bi si ne upal kar tako v mojo šolo. In po tem sem uravnal svoje ravnanje. Odprl sem

zatvornice svoje, takrat precej živi fantaziji in svojemu gibljivemu jeziku in — na nadzornika niti mislil nisem. Kakor da ga v šoli ni! Šele, ko je sam izrekel željo, da naj pokažem, kaj učenci znajo, takrat sem pustil otroke govoriti.

To je bil nadzornik Komljanec — in reči moram, da je bil zadovoljen on z menoj in jaz z njim.

Tako, glejte, mladi tovariši, se mi je izpolnilo mnogo mojih nad! Službo sem imel, uspehe sem imel in nadzornika sem imel, ki se ga mi ni bilo treba nič bati. Le § 55. — ta me je zapustil — kakor vse moje tovariše! Zanj se prekljamo že celo vrsto let, a preslaba je bila naša moč! Dajte — stopite še vi v našo sredo, vi mladi in čili fantje — z mladimi in svežimi močmi ter pomagajte, da pomoremo temu paragrafu do veljave, kakršno bi moral že zdavnaj imeti! Daj Bog, da doživim to z vami in se veselim tega v vaši družbi v bližnji prihodnosti tudi jaz!

Vprašanje brez odgovora.

Tovariš urednik! Ko bi ti vedel, da so mi kakor bob debele solze orosile oči, ko sem čital, da je zopet velikantsko krdelo značajev zapustilo — svoje boljše prepričanje ter se vrglo v rodovito naročje sv. Slomškarije, bi se tudi ti smejal do solz. Kot razsoden človek sem namreč pomislil še za ped pred nosom ter videl prihodnje čase, ko naju zapusti še poslednja jata biser- in kremen-značajev ter ostaneva, moj ljubi prijatelj, sama na klerikalnem slovenskem svetu! Reci torej, če ni že ta domiselek vreden vsaj pest kakor bob debelih solz!

No, za danes je moj namen popolnoma drugačen. Kremen- in biserznačajev ne bom kadil, marveč posežem nekoliko globlje. Bilo je nekega vročega popoldne, ko smo izmučeni iskali ostankov kosila ob pol 4. popoldne »Pri zlati kapljici« v Ljubljani. Prej smo bili do grla siti Gabrškovi in še drugih puščob uradne učit. konference. Kar se oglasi naš dični Janko Žirovnik in pripoveduje, da on s šolsko mladino ne more škofa pozdraviti ob birmovanju, dokler ne dobi zato uradnega obvestila in obenem — seveda — tudi zato potrebnega oprostila za nekaj ur pouka. Čas je bil zato prekretek, ker dopisi iz Ljubljane v Borovnico romajo cele tedne, a škofov kočijaž je najbrž že tisto popoldne snažil slovečo Noetovo barko — škofovo kočijo — za prihodnjo soboto. Iz te zadrege ni mogel pomagati Žirovniku niti c. kr. okr. šol. svet niti sam nadzornik, ki je sicer precej radodaren s primiki a la »Sie — ein so simpler Oberlehrer!« Toda srce se je nam olajšalo, ko je odprl usta znani Ribničan Löwenstüch z Ljubljanskega polja in podal tole zlato resnico: »Škof je naš dušni pastir. Mi mu moramo biti poslušni. Zato je naša dolžnost, da ga pozdravimo. Za posledice se ne smemo bati.«

Kdo bi ne prisodil venca zmage taki modrosti!

No, mož, ki sicer ne zasluži teh vrstic, se je ta dan proslavil še drugače. Ker smo mu odgovarjali rezko in ostro zaradi njegove neznačajnosti, je vprašal slednjič junško, kakor da je vrgel na mizo poslednji trumf: I, kaj pa je značaj? — Seveda smo imeli vsi takoj na jeziku Niedergesässovo definicijo, Toda neki hudomušnej nas je prehitel: »Tone, značaj je nekaj takega, česar ti ne poznaš!« S tem je bila zadeva rešena — v splošno zadovoljnost in Tone-tovo grozno pohujšanje.

Odtod strah, dragi prijatelj, kaj bo, ako ostaneva sama na slovenski klerikalni zemlji med samimi neznačajji? Le pomisli, če pride k Tebi tovariš in Ti glasno toži, kako je nesrečen, ker se je pomajal že dvakrat in trikrat Slomškariji, pa ga niso sprejeli — ali ni zares vreden pomilovanja? Vsaj jaz bi mu dal groš, ko bi mi ostal ob mesecu od učiteljske plače. In naše dične in veledične tovarišice, ki so se do nedavna ponašale z naprednostjo svojih očetov, dedov in pradedov, ali niso vredne, da bi jim človek privoščil poleg Slomškove zveze še zakonsko zvezo najmanj z baroni von — von — von X?

V taki družbi je res mene strah in ne zaman, zakaj ob bodočem količjak neugodnem vetru se ti vzor-značajji lahko še pridružijo zopet v naše vrste. In potem, moj dragi prijatelj, potem nas bo preveč — zares preveč — po številu namreč — kakor jih je sedaj preveč pri koritu. Žalostna nam majka!

Za danes Ti samo še puščam vprašanje: Kaj je bolje, da ostaneva sama ali da nas bo preveč? Takih vzor-značajev čuvaj nas Bog!

Da si mi vrlo zdrav!

Tvoj

Radovednež.

Regulacija plač na Štajerskem.

Deželni poslanec dr. V. Kukovec je priredil shod v Podgredi, kjer je govoril tudi o regulaciji učiteljskih plač na Štajerskem.

Govornik je dokazal, da je večina slovenskih učiteljev in učiteljic mnogo slabše plačana ko njihovi nemški tovariši in tovarišice. Ako bi mogel deželni zbor sprejeti vsaj novo regulacijsko predlogo deželnega odbora, ki določa odpravo dosedanjega sistema plačilnih razredov in torej izenačenje učiteljskih plač po celih deželi, bi to ne pomenjalo samo odprave velike krivice za naše učiteljstvo, temveč za ves naš narod. Če se klerikalci pritožujejo, da se porabi pre malo deželnih izdatkov v slovenskem delu Štajerske, bi se morali s toliko večjim navdušenjem oprijeti ponudbe deželnega odbora, ki noče izboljšati službene prejemke našega učiteljstva in s tem tudi zaslužke trgovcev, obrtnikov in kmetov, pri katerih naše učiteljstvo kupuje svoje potrebščine. Celjski »Narodni List« je priobčil iz govora dr. Kukovca odlomek, ki dokazuje potrebo regulacije učiteljskih plač z našega narodnega stališča, in statistično predočuje krivico, ki se nam sedaj godi.

Dr. Kukovec je govoril med drugim: »Na 621 štajerskih nemških šolah je 2168 šolskih razredov in prilično toliko nemških ljudskih učiteljev. Izmed teh šolskih razredov jih je 1041 v prvem plačilnem razredu. Iz tega izhaja, da je 48% nemških šolskih razredov z najboljšo plačo, to je s plačo I. razreda. V drugem plačilnem razredu je 936 nemških šolskih razredov ali 56% vseh šol in 43% vseh nemških učiteljev. V tretjem plačilnem razredu, torej z najnižjimi plačami, je samo 191 nemških šolskih razredov, ali 9% vseh šol. Najslabšo plačo ima med nemškimi učitelji le devet učiteljev. Izmed sto nemških učiteljev ima torej 91 učiteljev razmeroma boljšo plačo prvega in drugega plačilnega razreda, slabšo plačo pa le 9 učiteljev, torej niti ne vsak deseti nemški učitelj. Razvideti je, da na nemških šolah dobi le majhno število učiteljev najnižjo plačo, namreč manj sposobne osebe ali oni, ki so se kaj pregrešili, nekako za kazen.

Zdaj si pa pogledajmo, kako je v kmetijskih šolskih občinah na Spodnjem Štajerskem! Slovenskih šol je v prvem plačilnem razredu samo 11 (nemških 217!), ali izmed šolskih razredov le 36 slovenskih v prvem najboljšem plačilnem razredu, torej samo 4%. S tem pa še ni rečeno, da je tudi 36 slovenskih učiteljev plačanih po najboljšem plačilnem razredu. Znano je, da so tudi na teh slovenskih ali — bolje rečeno — dvojezičnih šolah nastavljeni učitelji nemškega mišljenja, n. pr. Konjice, Vojnik, Vitanje, Slov. Bistrica, Leitersberg! V resnici imajo izmed 100 slovenskih učiteljev le 3 učitelji ugodnost najboljše plače (pri Nemcih je skoro vsak drugi učitelj plačan po prvem plačilnem razredu!) V drugem plačilnem razredu je pa 186 slovenskih šol ali 58% šolskih razredov in učiteljev ali 64%. V prvem in drugem plačilnem razredu je okoli 2000 nemških in le okoli 600 slovenskih učiteljev. Izmed sto nemških učiteljev jih je 91 v prvem in drugem plačilnem razredu in le 9 v tretjem naslabšem plačilnem razredu. Tretji plačilni razred je namenjen torej pri nemških učiteljih skoro le kaznovanim in manj sposobnim in mlajšim učiteljem.

Kaj pa pri Slovencih? Pri nas je 80 šol z 297 šolskimi razredi potisnjenih na najslabšo plačo tretjega plačilnega razreda! Vsak tretji slovenski učitelj, skupaj 32 odstotkov, je takorekoč prisiljen službovati za tako slabo plačo, kakor če bi se bil kaj pregrešil in bi bil za kazen tako slabo plačan! To je vnebovpijoča krivica, ki hi se morala kar najprej odpraviti.

Poziv slovenskemu učiteljstvu in napredni javnosti.

Kot žrtev neznosnih razmer je padel učitelj Cvetko Trafenik. Ni padel kot slabotnež, ki si ne upa živeti, temveč kot junak. Naše rane se zacelijo, pozabili bomo gorje, ne smemo pa pustiti, da vtone Trafenikov spomin. Pokopali so ga v naši odsotnosti in brez našega vedenja kot — zločinca, in ravno to nas je napotilo, da pokažemo svetu, da ni bil Trafenik zločinec, ampak človek mnogo boljši od onih, ki ga obsojajo. Postaviti mu hočemo v Kostrivnici na pokopališču spomenik ki naj leta in leta priča, kako so živeli in umirali učitelji v začetku XX. stoletja, pa tudi priča o posmrtni zvestobi njegovih tovarišev in napredne javnosti. Zato se tem potom obračamo na vse, ki jih je pretresla smrt mladostnega učitelja-trpina, da nam priskočijo s prispevki na pomoč.